

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פֶּרֶשֶׁת הַתְּצִיָּה

שבת זכור

הפטרה: ויאמר שמואל. אשכנ' כה אמר ה'

יג' אדר תשע"ז

צאת השבת ר"ת 18:58

בשבת אומרים 'מי כמנח', לא אומרים צדקתך

בצאת שבת קריאת מגילה, פורים ביום ראשון

ברכת הלבנה

גליון 426

יציאת השבת:

18:20

ירושלים: 18:21

כניסת השבת:

17:12

ירושלים: 17:08

שבע ועשרים ומאה מדינה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

המדרש מספר (בראשית רבה נח): "רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם, בקש לעוררן אמר: מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה קבו' שנה ותמלוך על קבו' מדינות". סיפור זה נראה במבט ראשון תמוה! רבי עקיבא, גדול חכמי ישראל מגיע לדורש והצבור מתנמנם? האם בשביל לעורר את הציבור יש לומר משפט מוזר, שקשה להולמו? מה הקשר בין שרה אמנו לאסתר המלכה, המספר מאה עשרים ושבע? ואולם נראה לתרץ: התקופה היא לאחר חורבן הבית השני. רבי עקיבא מגיע למקום בחוץ לארץ, שם בא לדבר בענייני גאולה, אך הוא רואה שהציבור מתנמנם, כלומר, יש בו יאוש מן הגאולה, אז מבקש רבי עקיבא לעוררם ואומר: "מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה קבו' שנה ותמלוך על קבו' מדינות".

רבי עקיבא מקשר בין שרה שחיה מאה עשרים ושבע שנים, חייה היו רצופי סבל, עקרות עד גיל תשעים, שבי בידי המצרים ואצל פרעה וכן אצל אבימלך מלך גרר, נדודים אין ספור, הגר צרתה ועוד. עם כל זאת שרה דבקה באמונתה, עד שאברהם נחשב טפל לשרה בנביאות! והיכן הוא שכרה של שרה? רבי עקיבא מקשר בין אמונתה של שרה במשך מאה עשרים ושבע שנות חייה על האדמה, לבין מלכות אסתר על מאה עשרים ושבע מדינות, אלפי שנים אחר כך. הוא מלמד כי המצוות שעשתה שרה, כמו דבקותה בה' לא הלכו ריקם, יש שכר לפעולתה גם אם היא ינתן מאות שנים אחר פטירתה! בכך רצה רבי עקיבא לעורר את האמונה של עם ישראל באותו דור, דור אשר יתייאש מן הגאולה, הורה להם רבי עקיבא: דעו כי כל מאמץ שעשיתם לא היה ריקם, הוא נשמר בבית גנזיו של הקב"ה ואם לא אתם תיהנו מפרותיו, אעפ"כ הגאולה בוא תבוא במהרה.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

שבת זכור

שבת הסמוכה לפורים נקראת שבת זכור, והטעם כיון שבשבת זו קוראים 'זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתך ממצרים', ובהפטרה מזכירים את מלחמת שאול בעמלק. זיכרון זה נשנה בימי הפורים מכיון שהמן צורר היהודים היה מזרעו של אגג העמלקי, התרשלותו של שאול בהשמדת אגג העמלקי גרמה שיצא מומנו המן.

עמים רבים נלחמו בישראל, מדוע השתנה עמלק מיתר העמים שיש לזכור את מעשהו ולמחות את זכרו? במדרש (תנחומא כי תצא פרק ט) מובא: משל של ישראל ועמלק למה דומה? "לאמבטיה רותחת שלא היתה כל בריה יכולה לירד בתוכה. בא בן בליעל אחד וקפץ לתוכה, אע"פ שנכווה קיררה לפני אחרים. אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרים, הקב"ה קרע הים לפניו ונשתקעו המצרים לתוכו, נפל פחדן על כל האומות, שנאמר: (שמות טז) 'אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען', כיון שבא עמלק ונזדווג להם אע"פ שנטל את שלו מתחת ידו, הקירו לפני אומות העולם". עמלק היה זה שקירר את האמבטיה הרותחת, את היחס המיוחד שהיה בין עמי העולם לעם ישראל המונהג בדרך נסית. זהו 'אשר קרך בדרך' שקירר את ההרגשה המיוחדת שלוותה את עם ישראל במדבר.

ואולם לפי מדרש אחר המובא שם, הטענה לא היתה כלפי עמלק אלא כלפי ישראל, וכך מובא שם במדרש: "משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו המלך כלב נשכן אמר המלך כל מי שיבוא ויפרוץ את הגדר ישכנו הכלב. לימים בא בנו של המלך ופרץ את הגדר, נשכו הכלב. כל זמן שהיה המלך מבקש להזכיר חטא של בנו שפרץ הגדר אומר לו: זכור אתה היאך נשכך הכלב. כך כל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטאן של ישראל שחטאו ברפידים שנאמר (שמות יז): 'היש ה' בקרבנו אם אין' אמר להם: 'זכור את אשר עשה לך עמלק אשר קרך בדרך'".

לא נתנה רשות לעמלק לפגוע בישראל אלא לאחר שחטאו, ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, למה דווקא ברפידים? "אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה ולפיכך עמלק בא עליהם וכן את מוצא שאין השונא בא אלא על ידי רפיון ידיים". לפי מדרש זה 'זכור את אשר עשה לך עמלק' תפקידו כמו הזכרת הכלב הנשכן לבן המלך שפרץ גדר, זוהי תוכחה נסתרת לרפיון אמוני. לפי פירוש זה, 'אשר קרך בדרך' הוא החיסרון באמונה בה'. תפיסה עמלקית שהכל בעולם הזה הוא דרך מקרה. ואולם אנו צריכים לדעת כי אין מקריות בעולם, אותיות מקרה הם רק מה'.

המן האגגי מפיל פור הוא הגורל לפני המן, לכאורה עניין מקרי, אך אנו יודעים שלא היתה פה מקריות אלא הכל כוון מלמעלה מאת ה'. המן נהג לפי דרך אבותיו, אשר קרך בדרך, הכל דרך מקרה, אך עם ישראל מזהר (ויקרא לו, כא) "אם תלכו עמי בקרי... והלכתי עמכם בחמת קרי". ההתחזקות שלנו באמונה בה', לדעת כי ההשגחה האלוקית היא על כל פרט בבריאה, יש בה משום מחייית עמלק.

הלכות זכר 'למחצית השקל'

א. מחיר מחצית השקל - טוב לתת ערך של חצי שקל דהיינו מחיר עשרה גרם כסף ממש עם מע"מ, וצריך לחשב כל שנה לפני פורים את ערך השקלים, השנה השווי 22 ש"ח. ואם יש לו מטבע ממש של כסף - הנה מה טוב. ובדיעבד אפשר לתת מטבע שנקראת חצי כגון "חצי שקל" של ימינו שלא שווה הרבה אבל יש בה זכר למחצית השקל אך ראוי להוסיף על ערכה (משנ"ב הגר"א שם ועיין לכה"ח שם ס"ק כ' ולקונטרס היחיאי שם).

ב. בהלכות פורים הביא הרמ"א בענין זה כמה מנהגים: "יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, "זכר למחצית השקל" שהיו נותנין באדר. ומאחר ששלוש פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג'... חצאים גדולים". (סימן תרצ"ד ס"ק כ"ג עיין כה"ח שם ממעשה רב אות רל"ג וביאור להלכה שם).

ג. זמן הנתינה - אפשר לתת החל מיום א' אדר. וכתב הרש"ש לתת מחצית השקל בליל פורים קודם מנחה (בסידור הרש"ש ועיין לכה"ח שם ס"ק כ"ה כ"ו). וכך כתב ברמ"א "ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו". ויש נותנים בשחרית קודם קריאת המגילה (מג"א שם ומובא במש"ב שם). אך הספרדים בירושלים נהגו לתת אחרי מנחה של התענית לפני ערבית. ולמה בזמן זה? כדי להקדים שקלים לקריאת מגילה.

ד. אם לא נתן לפני מנחה - יתן אחריה. ואם לא נתן אחריה - יתן בכל זמן שאפשר, ואפילו למחר או אחרי פורים. (לא כמו משלוח מנות או מתנות לאביונים שאם עבר פורים אין לו תקנה) רק יודרו לפני ראש חודש ניסן. ואפילו עבר יתן אחר כך.

ה. לא לאחר נדרים - בשולחן ערוך (יו"ד סי' ר"ג סעי' ב' ועיין לבאר הגולה שם ולבאר היטב שם ובא"ח פרשת ראה ש"ש אות א') מביא מה שכתוב בגמרא כי מי שמאחר את נדבתו שאמר ליתן "פנקסו נפתחת". יש בזה כמה פירושים. יש אומרים שזה הפנקס שכותבים בו כל העבירות שעשה עם המצוות שלו. ויש אומרים שמדקדקים במעשיו אם הם כדאי להגן עליו (בא"ח). ובמקרה זה הרבה מקטרגים יהיו עליו. ויש אומרים שפותחים את הפנקס שעוונותיו כתובים בו לשלם לו כמעשיו. ומכאן ילמד אדם להזדרז לשלם חובתו, כדי שלא יבוא לידי סכנה.

ו. יש לומר "זכר" - אם אמר "זה מחצית השקל" ולא אמר "זכר למחצית השקל" האם זה יהיה הקדש? לא כיון שלא כיון לבית המקדש. אעפ"כ כתב בשו"ע שלא יאמר אדם "סלע זה להקדש" כי יש במשמעות דבריו הקדש לבית המקדש אלא יאמר "שקל זה לצדקה", שכוונתו ברורה. עדיף יותר שיתן בלי לומר דבר כלל או שיאמר: "זכר למחצית השקל". על חשיבות הנתינה אמרו חז"ל: "באחד באדר משמיעים על השקלים - אמר הקב"ה הקדימו שקליכם לשקלי אותו רשע".

הלכות פורים

א. **קריאת המגילה:** הכל חייבין במקרא מגילה, אנשים ונשים. ואם הנשים לא שמעו בבית הכנסת, יחזור ויקראנה בביתו בשביל אשתו ושאר נשים שבבית. זמן קריאת המגילה בלילה מצאת המוכבים עד עמוד השחר. וזמנה ביום מהנץ החמה עד השקיעה. ומי שהשעה דוחקת לו - יכול לקרוא מעמוד השחר.

ב. נוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, והם: "איש יהודי וכו'", "בלילה ההוא" וכו', "ומרדכי יצא וכו'", "ליהודים היתה אורה וכו'", ויש נוהגים לומר גם את הפסוק האחרון בקול רם. וצריך החזן לחזור ולקוראן שנית. כשאומר את "אגרת הפורים" ינענע המגילה בתיבת "אגרת". ובשחרית, כשאומר "ויקר", ישים ידו על התפילין וינשקם. וכשאומר "ליהודים היתה אורה" יגע בספר תורה.

ג. **מגילה במוצאי שבת:** מאחרים מעט את התפילה. מתחילים 'למנצח על אילת השחר', בעמידה-על הניסים, חצי קדיש, 'שובה' ויהי נועם', 'ובא לציון' עד 'ואתה קדוש', מברך 'בורא מאורי האש' וקוראים את המגילה, קודם יברך מעומד: 'על מקרא מגילה', 'שעשה ניסים' ו'שהחינו'. אחר הקריאה גוללה ומברך 'הרב את ריבנו', ואומר 'אתה קדוש', קדיש תתקבל, 'שיר למעלות לדוד לולי'... 'שיר למעלות אשא עיני', קדיש ו'עלינו לשבח'. בבית מבדילים ואין מברך שוב על מאורי האש.

ד. **מתנות לאביונים:** חייב כל אדם ליתן ביום פורים שתי מתנות לשני עניים לפחות וכל המרבה ברוך יהיה. ויתן ביום ולא בלילה, ואם נתן אוכל צריך שיהיה בו כמות של ג' ביצים (163 - גרם) ואם נתן כסף, צריך לתת כסף שאפשר לקנות בו לפחות 163 גרם פת. אפילו עני המתפרנס מצדקה חייב במתנות לאביונים, ויש פוסקים אותו (הפ"ח שם) וכתוב בספר 'תורה לשמה' שייכול אביון אחר ליתן לאביון חברו, וזה ג"כ חוזר ונתן לחבריו. כתב הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יז) **"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמוח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר: "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".**

ה. **משלוח מנות:** חייב כל אדם לשלוח לחבריו שתי מנות, ביום פורים ולא בלילה ודוקא שני מיני אוכלים לפחות, ויניח כל מין בכלי אחר בפני עצמו, ולא יניח שניהם בכלי אחד, ומשלוח מנות צריך לשלוח לגדול, אבל מתנות לאביונים אפילו נתן לקטן יצא ידי חובה. גם האשה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים ואיש ישלח לאיש ואשה לאשה וכל זה במשלוח מנות אבל במתנות לאביונים איש יכול לתת לאשה ואשה יכולה לתת לאיש.

ו. **סעודה:** מצווה להרבות בסעודת פורים. ועיקר הסעודה ביום, ואם עשאה בלילה - לא יצא ידי חובה. ולפי הסוד טוב לאכול סעודת פורים בבוקר לפני חצות היום. והנהגים לאוכלה אחרי חצות היום יזכרו להתפלל מנחה קודם לכן, כיוון שאסור לאכול סעודה גדולה קודם מנחה. "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'", אמנם יזהר משיכרות, ולרמב"ם ישיתה מעט וירדם. בפורים בערבית שחרית ומנחה אומרים על הניסים, וכן בברכת המזון.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

ל**רפואת** אברהם ולאח ציטרון, ה"ח יצחק שושן, שרה בת שמחה, מרים יהודה, ציפורה ויהושע לוי, ביבה אלימלך, ישי הלוי, עור בן עישה, תקוה בת עזיזה, אלגרה בת גאן, מול בת עטלה, אברהם בן רחל, רחאל בן אביגיל, יהודה גלר, אילנה בת מליחה, ישי ורחל לוי, חנה בת זוהרה, מיטל מוריה אדרי הי"ו, להחזרת נעדר צה"ל **ושבייו ובהם:** אורון שאול, הרר גולדן, גיא חבר, רון אדר, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יחזקאל פולארד הי"ו, לעילוי נשמות הנערים: אייל יפוח הי"ד, גיל-עד שגאר הי"ד, נפתלי יעקב פרינקל הי"ד, ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד, לעילוי נשמות הנע"ר **עיסא וצוק**, הר"ר מאלדוד וצוק, רבי מסעוד מלך אצל, הרב שלמה צוק, רבי יעקב שושן, יזהר וית, רביס ספן, יצחק עמדה, מיר נחום, ניסים סך, סופר נשום, מרחה שבטון בת חאת מנחם לוי, אסתר בת חורא, אסתר חדר, דעה יצחק, דעה פוסק, הרב אברהם צוקרמן, מרדכי ויטהבי לארמונד, אליהו בת פריד, ורעה וזרון, ישראל אבדסון, אסתר בת זוהרה, אסתר נחום, ישראל בן שושן, יצחק בן מלמד, רחוב בן שלום צעיר, מרים ונעמי לוי, עזריה נעם, יצחק נעם, אביסל, נסים בן דני, יצחק ולדאסטר, חתני יעקב ורחל לוי, אלדד מריו, מניחם בת מנחם, יצחק ושמחה אילון, ארבע ארבע נוסה, סליק שושן, לאה מרד, זוהרה בת דעה, עליזה סך, רחם ארבעה, לוי יצחק אבד, ארבע מנחם, שרה אילון, נעים משה, ישראל בן נחמה, חד רחל, חד נחום, יצחק לוי, נחום דבר, רבי חדר, יוסף וצוק, עשה חן, חתני אסל, סנעט משה חזק, משה שטבל, אליהו קוזשניץ, ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגור, שושנה רוז, רפאל פריץ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה